

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з НР

д.т.н., проф.

Вадим ШАЛОМЄЄВ

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 081 - ПРАВО
ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ (PhD)**

Запоріжжя-2023

Програма вступного випробування зі спеціальності 081- Право підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD)

за спеціальністю
галузі знань

081 Право
08 Право

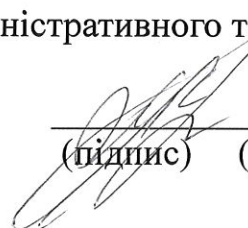
Розробник: д.ю.н., проф. Максакова Р.М.

Програма затверджена на засіданні кафедри конституційного, адміністративного та трудового права

Протокол від « 17 » квітня 20 23 року № 10

Завідувач кафедри конституційного, адміністративного та трудового права

« 17 » квітня 20 23 року

(підпис) (Р.М. Максакова)
(прізвище та ініціали)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступного випробування до аспірантури зі спеціальності 081 «Право» розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначено особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста), і які мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, для продукування нових ідей, оволодіння освітньо-науковою програмою підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення. Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 3-х питань: перше питання - відповідь на теоретичні питання модуля 1; друге та третє питання - відповідь на теоретичні питання модуля 2. Вступник до аспірантури повинен продемонструвати повноту знань категорійно-понятійного апарату, нових підходів до трактування окремих понять, категорій та термінів, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, закономірностей, методів і засобів правової науки. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблему з різних точок зору, показати знання правових явищ та процесів, діапазон володіння вміннями й навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість конструктивно-планувальних, проектувальних, комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь. Рівень знань, умінь і навичок вступників до аспірантури оцінюється балами відповідно до критеріїв оцінювання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінювання знань вступників відбувається за 100-бальною шкалою та національною шкалою. Загальна оцінка за вступне випробування складається із суми балів, виставлених за відповіді на кожне з чотирьох питань екзаменаційного білету (кожне питання білету оцінюється максимум в 25 балів), з використанням еквівалента оцінки за національною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

«Відмінно» (90-100 балів) виставляється вступникам, які показали вміння самостійно характеризувати основні закономірності державно - правових явищ та вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати послідовні, чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; аргументовано використовують їх, уміють застосовувати матеріал для винесення власних суджень.

«Добре» (65-89 балів) виставляється за правильне і логічне відтворення матеріалу, розуміння основоположних теорій і фактів, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними з несуттєвими помилками; вільне оперування понятійним апаратом з окремими неточностями; має місце недостатня аргументація при оцінці дій, процесів, явищ.

«Задовільно» (50-64 бали) виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

«Незадовільно» (1-49 балів) виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом. Поданий в кінці програми рекомендований список літератури для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив вступників до аспірантури у їх доборі та використанні.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

МОДУЛЬ 1.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Тема 1. Загальна теорія держави і права як юридична наука

Поняття та предмет теорії держави і права. Виникнення і розвиток теорії держави і права. Функції теорії держави і права. Методологія дослідження теорії держави і права. Місце теорії держави і права в системі юридичних та інших суспільних наук.

Тема 2. Поняття та загальна характеристика держави.

Державна влада. Загальна характеристика держави, поняття та ознаки. Державний суверенітет. Поняття, ознаки та структура державної влади. Особливості державної влади. Органи державної влади. Методи здійснення державної влади. Сутність держави.

Тема 3. Функції держави

Поняття, зміст та значення функцій держави. Ознаки функцій. Система функцій держави, їх класифікація. Внутрішні функції держави. Зовнішні функції держави. Форми і методи здійснення функцій держави.

Тема 4. Механізм держави

Поняття, значення і структура механізму держави. Апарат держави та принципи його організації. Поняття і структура механізму сучасної держави. Види державних органів. Органи держави та самоврядування: їх співвідношення. Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні, делегування повноважень за законодавством України. Формування механізму держави (державного апарату) в Україні.

Тема 5. Форма держави

Поняття форми держави та її складові частини. Форма державного правління. Складна форма державного устрою. Державно-правовий режим. Елементи форми держави: форма правління; форма державного устрою; політичний режим. Ознаки та види монархії. Поняття, характерні риси і види республіки.

Тема 6. Демократична, правова, соціальна держава та громадянське суспільство

Поняття, принципи демократії. Виникнення і розвиток вчення про правову державу. Поняття, ознаки та принципи правової держави. Загальна характеристика соціальної держави. Громадянське суспільство: поняття та структура. Історичні передумови виникнення громадянського суспільства. Сучасні концепції громадянського суспільства. Роль концепцій верховенства права та прав людини в ідеології формування та функціонування громадянського суспільства

Тема 7. Держава та особа

Поняття, структура та види правового статусу особи. Поняття основних прав, свобод і обов'язків людини. Правовий захист прав і свобод людини і

громадянина. Співвідношення держави і особи.

Тема 8. Поняття та сутність права

Поняття і ознаки права. Походження права. Об'єктивне та суб'єктивне право. Цінність права. Сутність права. Функції права. Цінність права. Соціальне призначення права. Соціальне регулювання. Поняття, функції і види соціальних норм. Норми права. Норми моралі. Корпоративні норми. Релігійні норми. Технічні норми. Співвідношення права з іншими соціальними нормами.

Тема 9. Норма права.

Принципи права. Поняття і ознаки норм права. Види норм права. Спеціалізовані (нетипові) та колізійні норми права. Структура норми права. Реалізація норм права: поняття та основні ознаки. Поняття та ознаки принципів права. Класифікація принципів права.

Тема 10. Джерела (форми) права

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативно-правовий договір. Нормативно-правовий акт. Особливості джерел права різних правових сімей. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, види. Правова доктрина. Науково-практичні коментарі до законодавства. Систематизація законодавства.

Тема 11. Нормативно-правовий акт як форма права

Поняття та ознаки нормативно-правових актів. Види нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Набрання, припинення та зупинення дії нормативно-правового акта. Поняття системи законодавства.

Тема 12. Правотворчість. Правоутворення.

Правотворчість: поняття, принципи і види. Юридична техніка. Правотворча, правоінтерпретаційна та правозастосовна, юридична техніка. Види правотворчої діяльності, стадії і структура правотворчого процесу.

Тема 13. Тлумачення норм права

Поняття і необхідність тлумачення права. Сутність тлумачення - з'ясування, тлумачення-роз'яснення. Способи тлумачення норм права: поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм. Логічне, історичне, системне та наукове тлумачення правових норм. Види тлумачення права за суб'єктами.

Тема 14. Реалізація і застосування норм права

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Правозастосовні акти: поняття та ознаки.

Тема 15. Правова поведінка

Поняття та структура правової поведінки. Види правової поведінки. Поняття та основні ознаки правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Правомірна поведінка і правопорушення.

Тема 16. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Забезпеченість правовідносин захистом державного примусу. Основні види правовідносин.

Суб'єкти правовідносин. Правоздатність, дієздатність та деліктоздатність суб'єктів правовідносин. Об'єкти правовідносин. Юридичний і фактичний зміст правовідносин.

Тема 17. Правопорушення

Загальна характеристика та ознаки правопорушення. Елементи правопорушення. Суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення. Поняття та форми вини. Класифікація правопорушення. Види правопорушень. Злочини, проступки (види проступків). Причини правопорушення та шляхи їх усунення.

Тема 18. Юридична відповідальність

Поняття і ознаки юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Риси юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.

Тема 19. Правова система та її структура

Поняття та ознаки правової системи суспільства. Структура правової системи суспільства. Підсистеми правової системи. Правова система і право. Підходи до розуміння категорії «правова система». Елементи правової системи. Поняття, сутність та завдання національної правової системи.

Тема 20. Правовий вплив та правове регулювання

Правове регулювання і його вплив на суспільні відносини. Поняття, предмет, прийоми і типи правового регулювання. Основні стадії правового регулювання. Механізм правового регулювання як система засобів правового впливу на суб'єктів суспільних відносин. Формування правової поведінки. Елементи механізму правового регулювання. Співвідношення правового регулювання і правового впливу.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

1. Предмет та методологія як визначальні характеристики теорії держави і права.
2. Проблеми поняття та структури правового статусу особи.
3. Проблеми суверенітету держави: поняття та зміст.
4. Типологія держав. Цивілізаційний та формаційний підходи.
5. Поняття та види структурної організації системи законодавства.
6. Прогалини в законодавстві та способи їх подолання.
7. Загальна характеристика сучасних концепцій праворозуміння.
8. Роль правової культури у житті суспільства. Проблеми подолання правового нігілізму.
9. Принципи організації апарату сучасної держави. Реалізація принципу поділу влади.

10. Тлумачення норм права та його значення у процесі правозастосування.
11. Поняття та проблеми структурної організації апарату держави.
12. Питання класифікації стадій застосування норм права.
13. Систематизація законодавства та її форми. Облік законодавства.
14. Сучасне розуміння концепції правової держави.
15. Поняття та функції юридичної відповідальності: загальнотеоретичні та галузеві аспекти.
16. Функції права як основні напрями його впливу на суспільні відносини.
17. Природне і позитивне право, їх співвідношення.
18. Чинність нормативно-правових актів в часі, в просторі та за колом осіб.
19. Поняття і види функцій держави як основних напрямків її діяльності.
20. Форми демократії та проблеми визначення їх змісту.
21. Сучасні форми та методи здійснення функцій держави.
22. Поняття форми держави та проблеми її структури.
23. Принципи права: поняття та класифікація.
24. Форми державного правління та їх класифікація.
25. Склад правопорушення та його структурні елементи.
26. Класифікація стадій правотворчості держави та громадянського суспільства.
27. Співвідношення національного і міжнародного права у правовому регулюванні.
28. Нормативно-правовий акт як основне джерело (форма) права у романогерманській правовій системі.
29. Поняття механізму держави та проблеми його структури.
30. Міжнародні стандарти прав людини та проблеми їх реалізації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О.Ф. Теория держави и права. - Х.: Консул, 2000. - С.537 -538, 547.
2. Бобровник С.В., Оніщенко Н.М. Соціальна та юридична ефективність законодавства // Законодавство: проблеми ефективності. - К., 1995. - С.15.
3. Вступ до теорії правових систем / За заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко: монографія. - К.: «Вид-во «Юридична думка», 2006. - 432 с.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник /За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. - [Видання 2-е перероб. і доп.]. - К.: Юридична думка, 2012. - 1020 с.
5. Волинець В. В. Функції держави і правове забезпечення її взаємодії з громадянським суспільством // Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і 8 політичні науки. - К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. - Вип. 59.
6. Денисюк М.В. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. Київ, Атіка, 2015 р.
7. Дудченко О. С. Теоретична визначеність і змістовне наповнення поняття «механізм держави» // Науковий вісник Херсонського державного університету. - Випуск 1. - Том 1. - 2016. - С. 10-12.
8. Законотворення: сучасні реалії та тенденції розвитку: монографія / О.Л. Копиленко та ін.. - К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута» 2014. - 232 с.

9. Задихайло Д. Сучасні функції держави в контексті модернізації конституційно-правового регулювання // Вісник Національної академії правових наук України. - 2(57). - С. 232-240.
10. Лаговський В. М. Характеристика механізму держави та місце судової влади в ньому // Прикарпатський юридичний вісник. - Випуск 2(8). - 2015. - С. 26-28.
11. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: Навчально -методичний посібник (за кредитно-модульною системою) / Л.А. Луць. - К.: Атіка, 2007. - 412 с.
12. Оніщенко Н.М., Пархоменко Н.М. Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи: монографія / відп. ред. Ю.С. Шемшученко. - К: видво «Юридична думка», 2011. - 186 с.
13. Оніщенко Н.М. Співвідношення внутрішньо-державного і міжнародного права: теоретико-правовий аспект // Вісник Вищого адміністративного Суду України. - 2015. - №1. - с. 20-26.
14. Правова доктрина України: у 5 т. / Харків: Право, Т.1.- 2013 .
15. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) / Відп. ред. Зайчук О.В., наук. ред. Оніщенко Н.М. - К.: Фенікс, - 2007. - 400 с.
16. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави. Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2002. - 312 с.
17. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник.- К.: Алерта, 2014.-524 с.
18. Теорія держави і права: Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 688 с.
19. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. - Х.: Право, 2015. -368 с
20. Теорія держави і права [Текст] : підручник / С. Л. Лисенков [и др.] ; ред. С. Л. Лисенков. - К. : Юрінком Інтер, 2005. - 448 с.
21. Теорія держави і права: посіб. для підгот. до держ. іспитів / Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський, Г. О. Христова; за заг. ред. О. В. Петришина. - 4-те вид., допов. і змін. - Х. : Право, 2015. - 204 с.
22. Теорія держави і права: навч. посібник / [С.К.Бостан, С.Д.Гусарєв, Н.М.Пархоменко та ін.]-К.: В.Ц «Академія», 2013. -348с.

МОДУЛЬ 2.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Тема 1. Конституційне право - провідна галузь національного права України

Конституційне право як галузь юридичної науки. Поняття, предмет, методи та принципи конституційного права. Конституційне праворозуміння. Сучасна доктрина конституційного права.

Тема 2. Система конституційного права України

Проблеми системи конституційного права: поняття та її складові. Інститути та норми конституційного права.

Тема 3. Джерела конституційного права України

Поняття та види джерел конституційного права. Система джерел конституційного права. Конституційні закони як джерела права.

Тема 4. Основи теорії Конституції України

Поняття, структура та система Конституції України. Функції Конституції України та її види. Правова охорона Конституції України. Проблеми тлумачення Конституції України.

Тема 5. Конституційно-правові відносини

Конституційно-правові відносини: поняття, склад, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти як елементи конституційно-правових відносин.

Тема 6. Конституційно-правова відповідальність

Конституційно-правова відповідальність: поняття, види. Санкції як міра конституційно-правової відповідальності.

Тема 7. Основи конституційного ладу

Загальна характеристика конституційного ладу та його складові. Гарантії конституційного ладу. Конституційні засади розвитку і діяльності громадянського суспільства та його інститутів.

Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Конституційні права і свободи людини в Україні: поняття та види. Гарантії та захист конституційних прав і свобод людини в Україні.

Тема 9. Конституційні форми безпосередньої демократії в Україні

Поняття і види безпосередньої демократії в Україні та їх конституційно-правове регулювання. Поняття і види виборів. Проблеми виборчої системи в Україні. Принципи і стадії проведення всеукраїнського і місцевого референдумів.

Тема 10. Законодавча влада в Україні

Верховна Рада України - парламент України: поняття, функції та повноваження. Склад і структура Верховної Ради України. Основні форми роботи Верховної Ради України. Актуальні проблеми законодавчого процесу в Україні. Конституційно-правовий статус народного депутата України. Юридична природа мандату.

Тема 11. Президент України - глава Української держави

Загальна характеристика конституційно-правового статусу Президента України. Вибори Президента України. Функції та повноваження Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Адміністрація Президента України, консультативні, дорадчі та інші органи і служби при Президентові України.

Тема 12. Виконавча влада в Україні

Конституційні засади діяльності органів виконавчої влади та їх система. Основні функції і повноваження Кабінету Міністрів України, його склад і структура. Місцеві органи державної виконавчої влади.

Тема 13. Судова влада та прокуратура в Україні.

Конституційні засади правосуддя та судової влади. Конституційні основи системи судів загальної юрисдикції в Україні: завдання та функції. Конституційні засади судочинства в Україні. Конституційно-правовий статус органів прокуратури.

Тема 14. Конституційний Суд України

Становлення та розвиток конституційної юстиції та Конституційного Суду України. Конституційний склад, функції та повноваження

Конституційного Суду України. Структура та порядок діяльності Конституційного Суду України.

Тема 15. Адміністративно-територіальний устрій України

Адміністративно-територіальний устрій України: поняття та система. Конституційний статус столиці України - міста-героя Києва. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Тема 16. Місцеве самоврядування в Україні

Конституційні засади місцевого самоврядування: поняття, завдання та функції в Україні. Система місцевого самоврядування в Україні. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

1. Конституційне право України: предмет, методи, принципи та соціальне призначення як провідної галузі права.
2. Сучасна доктрина конституційного права: поняття та особливості, загальна характеристика.
3. Проблеми системи конституційного права: поняття та її складові.
4. Джерела конституційного права: поняття та види.
5. Верховенство права, верховенство Конституції і верховенство закону. Співвідношення Конституції і законів України.
6. Поняття, структура та система Конституції України.
7. Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України.
8. Проблеми тлумачення Конституції України.
9. Проблеми конституційно-правової відповідальності: поняття, види та суб'єкти.
10. Юридичні факти як елементи конституційно-правових відносин.
11. Загальна характеристика конституційного ладу та його складові.
12. Принципи та гарантії конституційного ладу.
13. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні.
14. Система конституційних прав і свобод людини в Україні.
15. Поняття і види форм безпосередньої демократії в Україні.
16. Місце парламенту України у системі органів державної влади. Функції та повноваження Верховної Ради України.
17. Проблеми законодавчого процесу в Україні.
18. Конституційно-правовий статус народного депутата України та гарантії його діяльності. Депутатський імунітет.
19. Загальна характеристика конституційно-правового статусу Президента України.
20. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Проблеми конституційно-правового регулювання інституту імпічменту в Україні.

21. Конституційні засади діяльності органів виконавчої влади та їх система.
22. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
23. Конституційні засади судочинства в Україні.
24. Конституційно-правовий статус органів прокуратури, їх функції та повноваження.
25. Конституційний склад, функції та повноваження Конституційного Суду України.
26. Адміністративно-територіальний устрій України: поняття, принципи та система.
27. Конституційні засади місцевого самоврядування: поняття, завдання та функції в Україні
28. Конституційний статус столиці України - міста-героя Києва.
29. Територіальна громада як основа місцевого самоврядування.
30. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. — Т. 2 / За загальною редакцією Ю. С. Шемшученка. — К.: Юридична думка, 2008. — 800с.
2. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / Скрипнюк О. В. - Х.: Право, 2009. - 486 с.
3. Скрипнюк О.В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипнюк. - К.: Ін Юре, 2010. - 672 с. 12
4. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. - К.: Видавництво Ліра-К, 2016. - 616 с.
5. Совгіря О. В. Конституційне право України. Повний курс [Текст] : навч. посіб. / О. В. Совгіря, Н. Г. Шукліна. - К.: Юрінком Інтер, 2012. - 541 с.
6. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. - Х.: Право, 2008. - 416 с.
7. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник / В. В. Кравченко - Вид. 3-тє, виправл. та доповн. - Атіка, 2004. - 512 с.
8. Актуальні проблеми сучасного конституційного права України: зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, О. В. Батанов. — К.: Юридична думка, 2014. — 456 с.
9. Проблеми теорії конституційного права України / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. - К.: Парламентське вид-во, 2013. - 616 с.
10. Джерела конституційного права України. Ю.С. Шемшученко [та ін.]: НАНУ, Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького: [відп. ред.: Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик]. - К.: Наукова думка, 2010. - 712 с.
11. Теоретичні проблеми розвитку конституційного законодавства України на сучасному етапі [Текст]: монографія / [Ю. С. Шемшученко та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАН України Ю. С. Шемшученка, д-ра юрид. наук, проф. О. І. Ющика; - Київ: Юридична думка, 2014. - 314 с.
12. Ющик О.І. Конституційні основи розвитку законодавства України: навчальний посібник: до 20-річчя Київського університету права НАН України

/О.І.Ющик, Ю.Л.Бошицький, В.І.Риндюк; О, І. Ющик, Ю.Л. Бошицький, В.І. Риндюк; НАН України, Київський ун-т права.- Київ: Юридична думка, 2015.- 156 с.

13. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / За ред. академіка НАН України Ю.С. Шемшученка. - К.: Вид-во "Юридична думка", 2008. - 252 с.

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Тема 1. Поняття, еволюція, реформування місцевого самоврядування.

Поняття та природа місцевого самоврядування. Еволюція місцевого самоврядування в Україні. Співвідношення та взаємодія державної влади та місцевого самоврядування: історія та сучасний стан. Основні теорії місцевого самоврядування. Муніципальне право та муніципальні системи зарубіжних країн, особливості організаційних структур, територіальних основ, компетенції. Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Державна політика у сфері розвитку місцевого самоврядування. Реформування системи місцевого самоврядування в Україні.

Тема 2. Система місцевого самоврядування.

Поняття та система основ місцевого самоврядування. Правові основи місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Статут територіальної громади. Нормотворчість органів і посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Тема 3. Територіальна організація місцевого самоврядування в Україні.

Територіальна організація місцевого самоврядування в Україні. Особливості організації місцевого самоврядування в Києві та Севастополі.

Тема 3. Принципи та функції місцевого самоврядування та його органів.

Принципи місцевого самоврядування та їх реалізація. Функції органів місцевого самоврядування. Поняття та правове регулювання компетенції органів місцевого самоврядування.

Тема 4. Повноваження органів місцевого самоврядування

Правове регулювання та здійснення окремих державних повноважень органами місцевого самоврядування. Конституційно-правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями. Повноваження органів місцевого самоврядування в різних сферах і форми їх реалізації. Взаємодія органів місцевого самоврядування з комунальними підприємствами, установами, організаціями.

Тема 5. Інститути та форми безпосередньої демократії в системі місцевого самоврядування.

Місцевий референдум. Місцеві вибори та їх особливості. Збори громадян: правове регулювання, порядок підготовки та проведення. Місцеві ініціативи. Громадські слухання. Звернення громадян до органів місцевого самоврядування.

Тема 6. Органи місцевого самоврядування в Україні.

Символіка територіальних громад, органів місцевого самоврядування в Україні. Представницькі органи місцевого самоврядування. Місцеві ради.

Постійні та тимчасові комісії місцевих рад. Консультативно-дорадчі органи місцевих рад. Органи самоорганізації населення. Виконавчі органи місцевого самоврядування.

Тема 7. Служба в органах місцевого самоврядування.

Поняття, принципи та правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Виборні й інші посадові особи місцевого самоврядування.

Тема 8. Правовий статус депутатів місцевих рад.

Повноваження та обов'язки депутатів місцевих рад. Організація роботи депутатів місцевих рад. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад. Порядок і підстави дострокового припинення повноважень депутатів місцевих рад.

Тема 9. Гарантії місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування.: поняття та види. Державна підтримка місцевого самоврядування.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

1. Поняття та природа місцевого самоврядування.
2. Еволюція місцевого самоврядування в Україні.
3. Співвідношення та взаємодія державної влади та місцевого самоврядування: історія та сучасний стан.
4. Основні теорії місцевого самоврядування.
5. Муніципальне право та муніципальні системи зарубіжних країн, особливості організаційних структур, територіальних основ, компетенції.
6. Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
7. Державна політика у сфері розвитку місцевого самоврядування.
8. Реформування системи місцевого самоврядування в Україні.
9. Поняття та система місцевого самоврядування.
10. Статут територіальної громади.
11. Нормотворчість органів і посадових осіб органів місцевого самоврядування.
12. Територіальна організація місцевого самоврядування в Україні.
13. Особливості організації місцевого самоврядування в Києві та Севастополі.
14. Принципи місцевого самоврядування та їх реалізація.
15. Функції місцевого самоврядування.
16. Конституційно-правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями.
17. Повноваження органів місцевого самоврядування в різних сферах і форми їх реалізації.
18. Взаємодія органів місцевого самоврядування з комунальними підприємствами, установами, організаціями.
19. Інститути та форми безпосередньої демократії в системі місцевого самоврядування.

20. Місцевий референдум.
21. Місцеві вибори та їх особливості.
22. Збори громадян: правове регулювання, порядок підготовки та проведення.
23. Представницькі органи місцевого самоврядування.
24. Постійні та тимчасові комісії місцевих рад.
25. Органи самоорганізації населення.
26. Виконавчі органи місцевого самоврядування.
27. Служба в органах місцевого самоврядування.
28. Правовий статус депутатів місцевих рад.
29. Організація роботи депутатів місцевих рад.
30. Гарантії місцевого самоврядування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про місцеве самоврядування. Науково-практичний коментар / За ред. М.Ф. Верменчук. – К.: «АТ Книга», 1999. – 123 с.
2. Закон України «Про органи самоорганізації населення»: науково-практичний коментар / за заг. ред. О.С. Орловського, А.С. Крупника, Н.В. Мішиної, К.В. Терзіанової. – Одеса: ПП „Євродрук”, 2012. – 192 с.
3. Джерела конституційного права України / Ю.С. Шемшученко, Н.М. Пархоменко, О.В. Скрипнюк [та ін.]; відп. ред.: Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик. – К.: «Наук. думка», 2010. – С. 316–352.
4. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування: Навчальний посібник. – К.: «Юрінком Інтер». – 2000. – 304 с.
5. Конституційне право України: Академічний курс: підручник: У2 т. Т.2 / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: «Юридична думка», 2008. – 800 с.
6. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: «Право», 2011. – С. 971–1028.
7. Місцеве самоврядування: 10 років незалежності України. Збірник статей. – К.: «Парламентське видавництво», 2001. – С. 63–65, 78–82, 88–95, 103–110, 121–126, 142–146.
8. Муніципальне право України: Підручник / В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. — К.: «Юрінком», 2006. – С. 5-26, 30-104.
9. Науково-практичний коментар закону України про місцеве самоврядування в Україні / Теліпка В.Е., Панасюк С.А. – К.: ЦУЛ, 2011. – 400 с.
10. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. – Львів: «Літопис», 2002. – 196 с.
11. Погорілко В.Ф., Баймуратов М.О., Бальцій Ю.Ю. та ін. Муніципальне право України: Підручник / За ред. Баймуратова М.О. – 2-ге вид. доп. – К.: «Правова єдність», 2009. – С. 182–215.
12. Абрам'юк І. Врегулювання механізмів участі громадян в управлінні громадою / І. Абрам'юк, А. Ткачук. – К.: «Легальний статус», 2011. – 64 с.